

Dogajanje v coni A Julijske krajine v letu 1946 in sklepi mirovne konference pa sestavljajo tretji vsebinski sklop predstavitve. Dokumenti, fotografije, resolucije, letaki, stenčasi, časopisi v obeh jezikih govore o raznih predlogih ene in druge strani, o protestih in sporih ter nam predložijo razpoloženje, kakršno je bilo na tem nemirnem ozemlju do podpisa mirovne pogodbe v Parizu.

Na razstavi je bilo predstavljeno gradivo, ki ga hranita Arhiv Republike Slovenije - referat za dislocirano gradivo in Goriški muzej.

Razstavo Trst med Vzhodom in Zahodom spremlja katalog z istim naslovom (85 str.), ki ga je pripravila Nevenka Troha.

Metka Gombac

Razstava Konstantin Wurzbach (1818-1893), avstrijski biograf in leksikograf

V kulturno-informacijskem centru Križanke je 11. junija 1992 potekala otvoritev razstave, ki je bila posvečena pomembnemu avstrijskemu biografu in leksikografu Konstantinu Wurzbachu. Razstavo je pripravil Dunajski mestni in deželni arhiv skupaj z Avstrijsko akademijo znanosti, in sicer ob stoletnici izida zadnjega (60.) zvezka Wurzbachovega biografskega leksikona. Najprej je bila postavljena na ogled na Dunaju, zatem v Berchtesgadnu in nato s posredovanjem Zgodovinskega arhiva Ljubljana prenešana v Ljubljano in tu gostovala do 27. junija 1992.

Avtor razstave, ki je bil tudi gost na otvoritvi v Ljubljani, je bil univ. prof. dr. Peter Csendes. Zgodovinski arhiv Ljubljana je na razstavi sodeloval z viri, ki jih hrani in se nanašajo, oziroma govorijo o Konstantinu Wurzbachu. To so dokumenti o njegovem šolanju v Ljubljani, ko je obiskoval ljubljansko normalno, gimnazijo v Ljubljani ter licej. Dokumenti so se lepo vključili v obstoječi potek razstave.

V tem prispevku je moj namen podati poročilo o razstavi, in sicer z vidika obiskovalca, ki so ga razstavljeni dokumenti popeljali skozi življenje Konstantina Wurzbacha, ga seznanili z njegovo osebnostjo in delom ter posredno predstavili tudi značilnosti časa, v katerem je živel.

Dokumentni so najprej izpričevali rojstvo Konstantina Wurzbacha 11. aprila 1818 v Ljubljani, kjer je bil tudi vpisan v rojstno in krstno knjigo župnije sv. Nikolaja z imeni Edvard Konstantin Mihael. Nadalje so nas popeljali v leto 1825, ko je začel obiskovati osnovno šolo v Ljubljani in bil leta 1827 tudi vpisan v častno (»zlato«) knjigo vzornih učencev glavne šole v Ljubljani. Svoje šolanje je nadaljeval na gimnaziji v Ljubljani,

kjer ga je z letom 1833 tudi zaključil z uspešno opravljenim drugim humanističnim razredom. V letih 1834-1835 je obiskoval filozofski študij na liceju v Ljubljani. Potem se je njegova neposredna vez z Ljubljano pretrgala, saj je odšel v Gradec študirat pravo. Študij prava pa je kmalu opustil in je 1837. leta vstopil v vojaško službo (30. polk v Krakovu). Februarja 1841 je postal podporočnik, kmalu zatem pa je bil premeščen v Lvov in je na tamkajšnji univezi leta 1842 in 1843 opravil rigorozo in bil 6. julija 1843 promoviran za doktorja filozofije. Takrat se je tudi poslovil od vojaške službe in dobil zaposlitev kot skriptor v tamkajšnji univerzitetni knjižnici. Septembra 1848 je bil premeščen na Dunaj kot skriptor dvorne knjižnice, decembra istega leta imenovan za arhivarja v notranjem ministrstvu in aprila 1849 za bibliotekarja in vodjo novoustanovljene administrativne knjižnice, ki je bila ustanovljena na pobudo grofa Franza Stadionna in naj bi služila kot pomoč pri delu vseh centralnih uradov. Wurzbach je bil predstojnik knjižnice vse do upokojitve 1874. leta. Pred tem je l. 1859. postal ministrski tajnik in 1869. leta vladni svetnik. Leta 1874 pa povzdignjen v viteški stan.

Nadalje so nas razstavljeni dokumenti seznanili z njegovim mnogostranskim delovnim ustvarjanjem. Že v času šolanja v Ljubljani se je začel preizkušati v pesništvu in bil sodelavec časopisov *Illyrisches Blatt* in *Carniola*. Njegova prva pesniška zbirka *Mosaik* je bila objavljena leta 1847 v Krakovu. Pisal je tudi spise ob raznih priložnostih, prevajal (dela Kraszewskega iz poljščine in francoščine), napisal nekaj črtic in dram, glavino delovanja na literarnem področju pa predstavlja njegovo lirsko-epsko ustvarjanje. Leta 1859 je bil sprejet v združenje umetnikov *Zeleni otok*, za svoja dela pa je prejel prenekatero priznanje oziroma odlikovanje. Vse življenje je bil vdan zbirateljstvu in tako je že v času bivanja in potovanja po Poljski, v času vojaške službe, začel zbirati poljske in ukrajinske ljudske pregovore in aforizme, kasneje tudi drugih narodov in te primerjal med seboj. Pozneje je zbiral tudi risbe, grafike, podatke o pisateljih, znamenitih portretih idr. Posebej je treba izpostaviti Wurzbachove bibliografske publikacije, ki so nastale ob delu v knjižnici in so bile deležne mednarodnega priznanja. Vse naštetno in pa znanje tolikih jezikov (obvladal naj bi 17 jezikov) v Avstriji živečih narodov je pripeljalo do tega, da je Wurzbach 6. aprila 1857 sklenil pogodbo z dunajsko založbo *Zamarski* o tiskanju biografskega leksikona, ki naj bi izhajal v okviru zbirke *Veliki avstrijski hišni zaklad*, ki jo je založba izdajala. Prvotni naslov se je glasil *Biografski leksikon avstrijskega cesarstva od 1750-1850*. Že dokaj hitro so bili ti okviri preseženi, saj je leksikon vseboval tudi še

v tistem času živeče osebe. Kmalu je prišlo do spora s Tipografskim literarno-artističnim zavodom, ki je bil pravni naslednik založbe Zamarski. Zatem si je priskrbel finančno podporo od Akademije znanosti (19. oktobra 1857), kasneje pa presedlal k Dvorni in državni tiskarni, kjer so izšli vsi naslednji zvezki leksikona. Na razstavi je bil prikazan tudi vpogled v eno izmed tehnik, ki jih je Wurzbach uporabljal pri svojem delu za izdelavo leksikona. Že njegovi sodobniki so se namreč pritoževali nad vsebino in zanesljivostjo leksikona. Tudi Avstrijska akademija znanosti in umetnosti, ki je od tretjega do šestega zvezka delo subvencionirala, je za Wurzbacha uporabljala označbo kompilator. Tako se mora vsak Wurzbachov biograf na novo soočiti z vprašanjem o njegovi tehniki dela, o vrsti in obsegu kritičnosti do virov. Toda kljub temu za leksikon velja, da je sad velikega znanja, orjaške delavnosti in discipline.

Na koncu dokumenti izpričujejo tudi občutje zagrenjenosti, ki je pri Wurzbachu postalo skoraj vsakdanje v njegovih starejših letih, in sicer zaradi domnevnega nepriznavanja njegovih zaslug. Umrli je 19. avgusta 1893 v Berchtesgadnu.

Razstava je potrdila ugotovitev, ki jo je zapisala Nada Gspan-Prašelj, da je bil Konstantin Wurzbach pesnik, pisatelj, ljubitelj umetnosti, bibliograf, poznavalec jezikov, skratka mnogostranska osebnost, ki je tudi nam Slovencem prinesla prvo večjo dokaj popolno in objektivno enciklopedično predstavitev, ne samo literarnih ustvarjalcev, marveč vseh poklicev od sredine 18. do sredine 19. stoletja, seveda v duhu avstrijskega patriotizma in privrženosti nemštvu. Z gostovanjem razstave v Ljubljani pa je bil dosežen njen namen: opozoriti na osebo, ki izhaja iz Ljubljane in je prispevala pomemben delež v avstrijsko kulturno zakladnico.

Sonja Anžič

Šola za sestre: zdravstveno šolstvo na Slovenskem, ob razstavi Slovenskega šolskega muzeja

V prostorih Slovenskega šolskega muzeja smo si v mesecih od aprila do novembra 1992 lahko ogledali razstavo Šola za sestre - zdravstveno šolstvo na Slovenskem, s katero nam je njen avtor, kustos Branko Šuštar prikazal razvoj sestrskih šol od leta 1753 do 1992.

Razstava je bila razdeljena na več vsebinskih sklopov. Pričela se je s kratkim uvodnim prikazom razvoja zdravstvene nege in skrbi za bolne

in onemogle skozi zgodovino evropske civilizacije. Nadaljevala se je z babiškimi šolami, nato nas je poučila o negi bolnikov in karitativnih redovih, spoznali smo strežniške in bolničarske šole v Ljubljani in Mariboru, prikazala je strežniške tečaje v organizaciji Rdečega križa, predstavila je šolo za zaščitne sestre in v zvezi z njenim delovanjem tudi življenje naše prve medicinske sestre Angele Boškin. Kot posebni sklop je bilo prikazano partizansko zdravstveno šolstvo in na koncu nas je popeljala skozi obstoječe srednje šole in višjo šolo za zdravstvene delavce.

Posameznih vsebinskih sklopov ne želim razlagati, ker bi s tem pričujoči zapis dohil nepotreben obseg, omenil pa hi, da smo lahko po avtorjevi zaslugi spoznali, da razvoj zdravstvenega šolstva pri nas ni mnogo zaostajal za njegovim razvojem v Evropi, oziroma ga je v primeru babiške šole dohitel. Posebej sem vesel, da nas je opozoril na veliko vlogo karitativnih redov pri razvoju sestrskih šol ter pri negi bolnikov (tu je morda del razstave, ki je govoril izključno o negi bolnikov in karitativnih redovih nekoliko izpadal iz koncepta teme, ker nega bolnika ni nujno povezana s šolanim negovalcem), saj ne smemo pozabiti, da so bile tudi pri nas sestre in strežnice v bolnišnicah vsaj tja do konca druge svetovne vojne v veliki meri nune, ki so se šolale in skrbele za bolnike skupaj s svojimi laičnimi kolegicami.

Ob sprehodu skozi razstavo, ki je s pisano besedo v ohliki tako fotokopij arhivskih dokumentov kot tudi z fotografijami, muzealijami in dokumentarnimi filmi ter diapozitivi dobro in pregledno predstavila razvoj zdravstvenega šolstva (z izjemo visokošolskega študija, ki ni bil tema predstavitve) na Slovenskem kot tudi na našem širšem etničnem ozemlju, pa nam je koristen in predvsem zelo uporaben vodnik služil lepo oblikovan in vsebinsko popoln razstavni katalog za katerega je avtorju razstave uspelo pridobiti veliko število zunanjih sodelavcev in ga priporočam vsem ki jih zanima zgodovina zdravstvenega šolstva. Ob tem moram poudariti, da katalog po svoji vsebini in tudi po obsegu nastopa kot popolnoma samostojna publikacija - tu mislim, da si za razumevanje njegove vsebine ni potrebno ogledati razstave, obratno, razumeti razstavo brez njegove uporabe, je bilo nekoliko težje. Kot obiskovalca razstave me je namreč nekoliko motilo, da ob razstavljenih arhivarijab in muzealijah, ki so sicer imele označeno vsebino in izvor, ni bilo nekkih zgoščenih veznih tekstov, ki bi obiskovalca tudi brez uporabe kataloga vodili skozi prikaz razvoja zdravstvenega šolstva pri nas.

Vsekakor pa je razstava Slovenskega šolskega muzeja uspela plastično in vsebinsko bogato razširiti naše poznavanje zdravstvenega šolstva in žal